

A TOKAJ, FELSŐ-TISZA ÉS NYÍRSÉG KIEMELT TURISZTIKAI FEJLESZTÉSI TÉRSÉG JELLEMZŐI ÉS LEHETSÉGES TURISZTIKAI SZEREPE

CHARACTERISTIC FEATURES OF TOKAJ, UPPER RIVER TISZA AND NYÍRSÉG AS AN IMPORTANT TOURISTIC DEVELOPMENT AREA AND ITS POSSIBLE TOURISTIC ROLE

Horvát Dominika¹, Bagdi Róbert^{2*}

¹ Turizmus-Vendéglátás Tanszék, Gazdálkodási Kar, Neumann János Egyetem, Magyarország

² Turizmus-Vendéglátás Tanszék, Gazdálkodási Kar, Neumann János Egyetem, Magyarország

Kulcsszavak:

desztináció
turizmusfejlesztés
kiemelt turisztikai fejlesztési térség

Keywords:

destination
tourism development
important touristic development area

Cikktörténet:

Beérkezett 2018. október 26.
Átdolgozva 2018. november 3.
Elfogadva 2018. november 5.

Összefoglalás

Alapjaiban újult meg a közelmúltban a hazai turizmus irányítási és szervezeti rendszere, amelynek legfontosabb eleme a 2016 decemberében elfogadott CLVI. törvény, amely a turisztikai térségek fejlesztésének állami feladatairól rendelkezett. E törvény a desztinációkat tekintette a jövőbeli turisztikai fejlesztések keretének a turisztikai régiók helyett. E tanulmányunkban a 2017 februárjában kijelölt Tokaj, Felső-Tisza, Nyírség kiemelt turisztikai fejlesztési térséget tekintjük vizsgálatunk tárgyának. Az elérhető adatok alapján azt próbáljuk meghatározni, hogy mennyire tekinthető egységes arculattal rendelkező desztinációnak a három nagyobb egységből, valamint összességében kissé több mint 100 településből álló terület. Kérdőíves kutatásunk a desztináció ismeretére, valamint lehetséges turisztikai szerepére irányult úgy, hogy a válaszadók a tervezett fejlesztésekről is véleményt mondhattak.

Abstract

The management system and organisational structure of national tourism has recently been fundamentally renewed in Hungary, the key element was the Act CLVI of 2016 on the state's tasks regarding the development of tourism destinations. The Act defines a shift in the focus of touristic developments from tourism regions to tourism destinations. Our study focused on the important touristic development area of Tokaj, Upper River Tisza and Nyírség which was designated in February, 2017. The purpose of this study is to determine based on the available data whether this development area, consisting three major parts and comprising a little more than 100 settlements, can actually be regarded as a tourism destination with a unified image. Our questionnaire research investigated how widely known the destination was among the respondents and it also

* Dr. Bagdi Róbert. Tel.: +36 56/510-300 5709. mellék
E-mail cím: bagdi.robort@gk.uni-neumann.hu

examined the tourism potentials of the destination by providing the opportunity for respondents to offer an opinion on the development projects planned in this area.

1. Bevezetés

Alapjaiban újult meg 2016-ban a hazai turizmus irányítási és szervezeti rendszere, amelynek legfontosabb eleme a turisztikai térségek fejlesztésének állami feladatairól rendelkező CLVI. törvény. [4] E törvény a desztinációkat tekinti a jövőbeli turisztikai fejlesztések keretének a turisztikai régiók helyett. A törvénynek köszönhetően 2016-2017 folyamán öt kiemelt turisztikai fejlesztési térség meghatározásáról született döntés. Az új fejlesztési térségek kijelölését, lehatárolását a Magyar Turisztikai Ügynökség (MTÜ) munkatársai végezték el. A vonatkozó kormányhatározatok az adott térségben tervezett fejlesztéseket, illetve a megvalósításhoz szükséges forrásokat is megnevezik. 2016. december 15-én került sor az első két kiemelt turisztikai fejlesztési térség (Balaton, illetve a Sopron-Fertő) településeinek nevesítésére. A 2017. február 21-én megjelent 1092/2017 számú Kormányhatározat a 105 településből álló Tokaj, Felső-Tisza és Nyírség kiemelt turisztikai fejlesztési térséget határozta meg. [5] 2017 augusztusában további két kiemelt turisztikai fejlesztési térség meghatározására került sor. 2017. augusztus 14-én a 27 településből álló Debrecen, Hajdúszoboszló, Hortobágy és Tisza-tó kiemelt turisztikai fejlesztési térség kijelöléséről jelent meg kormányrendelet. 2017. augusztus 18-án pedig a Dunakanyar kiemelt turisztikai fejlesztési térség nevesítésére került sor.

Az bizonyos, hogy a kiemelt turisztikai fejlesztési térséget, mint fogalmat, csak a 2016 decemberében megjelenő törvény definiálta. A törvény által meghatározott négy fogalom között ott találjuk a desztináció szót is, amelyet azonban már korábban is használt a szakmai közönség, bár nem teljesen ugyanazt értette alatta mindenki. Az eltérő használatra csupán korlátozott számú példát említünk meg. A 2000 utáni évtizedben, de még a 2010 utáni néhány évben is a TDM-ek tűntek alkalmasnak arra, hogy keretül szolgáljanak a hazai turizmusfejlesztésnek. A teljesség igénye nélkül, például Papp Zsófia Márta a hazánkban működő TDM-ek szerepét vizsgálta, eredményei közül csupán egyet kiemelve megállapította, hogy 2010 körül csupán Hajdúszoboszló és Hévíz volt teljes értékű desztinációnak tekinthető. [7]

A Pécsi Tudományegyetem munkatársainak egy új módszertanon (hat főcsoport összesen 24 indikátora alapján ARC/GIS 9.2. program használatával) alapuló vizsgálata arról szólt, hogy a Dél-Dunántúl 653 települése közül, melyek tekinthetők egy desztináció részének. Végeredményben nyolc településcsoportot sikerült desztinációként azonosítaniuk.[1]

Hasonló módszertan alapján történt meg a közelmúltban Észak-Magyarország turisztikai magterületeinek meghatározására is. Borsod-Abaúj-Zemplén megye keleti részén 29 település ért el olyan értékelhető eredményt a pontozás során, amely azt eredményezte, hogy a vizsgálat során meghatározott Tokaj-Hegyalja turisztikai magterület része lehetett. A magterületi település jelentős idegenforgalommal elnevezésű csoportba került Tokaj-Hegyaljáról Sárospatak, Hercegkút, Sátorajújhely, Tolcsva, Tokaj, Bodrogkeresztúr, Bodrogkisfalud, Tarcal, Rátka és Tállya. A Borsod-Abaúj-Zemplén megyei települések között a legtöbb pontot (a 100 pontból 59,47 pontot szerző) Tokaj érte el. A Zempléni-hegység északi részéről Telkibánya, Füzér és Hollóháza került még e csoportba. E települések „mindennapjait, társadalmi és gazdasági mutatóit már jelentősen befolyásolja az idegenforgalom. Az ide tartozó települések – néhány kivétellel – az összes paramétervizsgálatban pontot tudtak elérni. Így általánosságban kijelenthető, hogy a kategória tagjai szálláshelyel, idegenforgalmi szolgáltatásokkal és attrakciókkal ellátott települések.” [3] A Zempléni-hegység további települései a magterületi település idegenforgalommal elnevezésű csoportba kerültek. A 2005-től Magyarország legalacsonyabb lélekszámú városának számító Pálháza [2] azonban nem tagja a megnevezett magterületnek.

2. Anyag és módszer

Az új kiemelt turisztikai fejlesztési térség bemutatásához, jellemzéséhez primer és szekunder kutatást végeztünk. Primer kutatásként kérdőívet állítottunk össze, amelynek online kitöltetése 2018. február 18-22. között valósult meg és 114 értékelhető darabot eredményezett. A három nagyobb részre tagolódó és összesen 19 zárt kérdést tartalmazó kérdőív első részében a belföldi

szabadidős utazási szokásokkal és desztinációval kapcsolatos kérdések kaptak helyet, a második rész a Tokaj, Felső-Tisza és Nyírség kiemelt turisztikai fejlesztési térséggel kapcsolatos kérdéseket tartalmazta, míg az utolsó öt kérdés a szociáldemográfiai adatokra kérdezett rá. A mintába 75 nő és 39 férfi válaszadó került. A primer kutatás részeként elvégeztük továbbá a Tokaj, Felső-Tisza, Nyírség kiemelt turisztikai térség térképi lehatárolását is, amit 104 település alkot. (1. Ábra)

Szekunder kutatásként, a Központi Statisztikai Hivatal adatai alapján, a kereskedelmi szálláshelyen eltöltött vendégéjszakák száma szerint (2017), meghatároztuk a Tokaj, Felső-Tisza és Nyírség kiemelt turisztikai fejlesztési térség top 10 települését.

A szekunder kutatás részeként áttekintettük a vonatkozó szakirodalmat is, noha a kiemelt turisztikai fejlesztési térségek rendszere még igen rövid múltra tekint vissza. Terjedelmi okok miatt azonban nem célunk kimerítő szakirodalmi áttekintést adni a desztinációk kijelölésével, fejlesztésével foglalkozó nemzetközi és hazai szakirodalmi összefoglalásokról.

3. Eredmények

3.1. A Tokaj, Felső-Tisza és Nyírség kiemelt turisztikai fejlesztési térség települései és vendégforgalma a Központi Statisztikai Hivatal adatai alapján

A 2017. február 21-én megjelent 1092/2017 számú Kormányhatározat a 105 településből álló Tokaj, Felső-Tisza és Nyírség kiemelt turisztikai fejlesztési térséget határozta meg, amely 3 nagyobb egységből áll. [5] (1. Ábra)

1. Ábra. Tokaj, Felső-Tisza és Nyírség kiemelt turisztikai fejlesztési térség települései
Forrás: Saját szerkesztés

A röviden Tokajnak nevezett részhez összesen 73 település tartozik, beleértve nemcsak a Tokaj-Hegyaljai borvidéket, de a Zempléni-hegység területének majdnem a teljes területét, illetve egyes településeket a Hernád jobb partjáról (pl. Hernádvécse), valamint a Bodroghözéből (Karcsa), illetve a Tisza bal partján fekvő Rakamazt is. A Felső-Tisza néven meghatározott második rész egyes, a Tisza mentén fekvő falvakat foglal magába, Tiszabecstől Szabolcsig, de olyan települések is tartoznak ide, amelyek nem a Tisza mellett fekszenek, mint például Kisvárda, Gyulaháza vagy Komlódtótfalu. Összesen 25 település tartozik e csoportba. A harmadik részt a Nyírség képviseli, de csupán 7 település tartozik ide úgy, mint: Baktalórántháza, Érpatak, Levelek, Máriapócs,

Nyírbátor, Nyíregyháza és Vaja. (A kiemelt turisztikai fejlesztési térség földrajzi kiterjedését lásd az 1. Ábrán.) 2017. június 9-én a 140/2017. Kormányrendelet értelmében Abaújkér-Aranyospusztá ki-került a felsorolásból. [6]

2017-ben a Tokaj, Felső-Tisza és Nyírség kiemelt turisztikai fejlesztési térség települései közül Nyíregyháza kereskedelmi szálláshelyein regisztrálták a legtöbb vendégéjszakát (179.595). Ezen eredményt előrevetítette, hogy 2016-ban a kereskedelmi szálláshelyeken regisztrált vendégéjszakák száma alapján a legnagyobb forgalmat bonyolító első 25 vidéki település között csak Nyíregyháza szerepelt a kiemelt turisztikai fejlesztési térség települései közül. [8] A kereskedelmi szálláshelyen eltöltött vendégéjszakák száma (2017) alapján Nyíregyháza után az alábbi sorrendben következtek a települések: Sárospatak (59.523), Nyírbátor (42.815), Sátoraljaújhely (33.307), majd a továbbiakban 25 ezer és 13 ezer közötti értékkel következett Telkibánya, Tokaj, Kisvárdá, Tarcál, Erdőbénye és Vásárosnamény. A felsorolt 10 település esetében összevettük az adatokat a 2016. évben mért vendégéjszakák számával: Nyíregyháza, Telkibánya és Erdőbénye esetében csökkent, a többi településen nőtt a vendégéjszakák száma 2016-ról 2017-re, a legnagyobb növekedés (32%) Kisvárdán volt tapasztalható. Kisvárdán, 2017-2018 folyamán több beruházás is folyamatban volt, így pl. a Várda Sport Hotel átadása 2018 augusztusában került sor. E projektek megvalósítása valószínűleg hathatott a vendégéjszakák növekedésre is.

3.2. A Tokaj, Felső-Tisza és Nyírség desztináció ismertsége a kérdőívek alapján

A válaszadók korcsoport szerinti lehatárolásához 5 életkori kategóriát határoztunk meg: a 18-25 év, a 26-35 év, a 36-45 év, a 46-60 év közöttieket, valamint a 60+-os korosztályt. Legnagyobb számban a 18-25 év közöttiek töltötték ki a kérdőívet (40,3%), de minden korcsoportból érkeztek válaszok. 15,8%-uk 26 és 35 év közötti, 20,2%-uk 36 és 45 év közötti, 18,4%-uk 46 és 60 év közötti, míg 5,3%-uk 60 évnél idősebb volt. A válaszadók 48%-a rendelkezett főiskolai vagy egyetemi diplomával, és további 45%-ának volt középszintű végzettsége.

A válaszadók 51%-a évente többször utazik szabadidős céllal belföldön, 24%-a évente egy alkalommal utazik, 15%-a utazik ritkábban évi 1 alkalomnál, amíg a havi rendszerességgel utazók a válaszadók 5%-át tették ki. A havi rendszerességgel utazók közül egy személy állította, hogy kevesebb, mint 100.000 Ft-ot költ el évente szabadidős utazásaira, hárman 100.001-500.000 Ft között költenek, és 1-1 ember költ 500.001-1.000.000 Ft között, valamint 1.000.000 Ft felett.

A belföldi utazások gyakorisága után annak motivációjára kérdeztünk rá a kérdőív. A leggyakoribb motiváció a szórakozás, pihenés, üdülés, sport volt, ezt a válaszadók 93%-a választotta. Ezt követte 44%-kal a rokon, barát, ismerős meglátogatása, majd 19,3%-kal az iskolai tanulmányút, tábor opció, amit 18,4%-kal a kulturális és sportrendezvények követett. Az egészségmegőrzést a kitöltők csupán 9%-a választotta, 4-4 fő utazik hivatalos, valamint egyéb okokból, és 2 fő motivációja a hobbi jellegű munkavégzés volt.

A válaszadók többsége (54%) a családjával utazik, őket követik a kettesben utazók 27%-kal, majd 14%-kal a barátokkal utazók, 5 fő pedig egyedül szeret utazni. A kettesben utazók közül felülreprezentált a 18-35 év közötti korosztály, vagyis az utazás ezen formáját a fiatal párok kedvelik.

A kérdőívben rákérdeztünk arra is, hogy a válaszadók számára bizonyos tényezők mennyire fontosak egy desztináció esetében. 10 tényezőt soroltunk fel, amelyek 1-5-ig terjedő skálán (1-egyáltalán nem tartja fontosnak, 5 nagyon fontosnak tartja) kellett értékelniük. (1. Táblázat) A desztináció esetében a jó megközelíthetőséget a válaszadók 40%-a tartotta fontosnak, 33,3%-a nagyon fontosnak, mindössze a kitöltők 10%-a számára egyáltalán nem vagy kevéssé fontos ez a tényező. A változatos attrakciók a válaszadók 42%-ának fontosak a desztinációban, 29%-uk számára viszont mindezek semleges tényezői egy desztinációnak. Az egységes tájkép 35% számára fontos, még 33%-uk számára semleges. A földrajzi körülhatároltság a kitöltők 38%-a számára bizonyult semleges tulajdonságnak a desztináció esetében, 28%-uk egyáltalán nem vagy kevéssé tartja fontosnak, de 34%-uk számára fontos vagy nagyon fontos tényező. A válaszadók 43%-a tartja fontosnak, illetve nagyon fontosnak, hogy rendelkezzen a desztináció saját imázssal, 33%-uk számára semleges ez a szempont is, és 25%-uk egyáltalán, illetve kevéssé tartja fontosnak. A kérdőívet kitöltők 59%-ának fontos vagy nagyon fontos, hogy kiépített infrastruktúrával rendelkezzen egy desztináció. A jó megközelíthetőség után a kiépített infrastruktúra esetében választották a

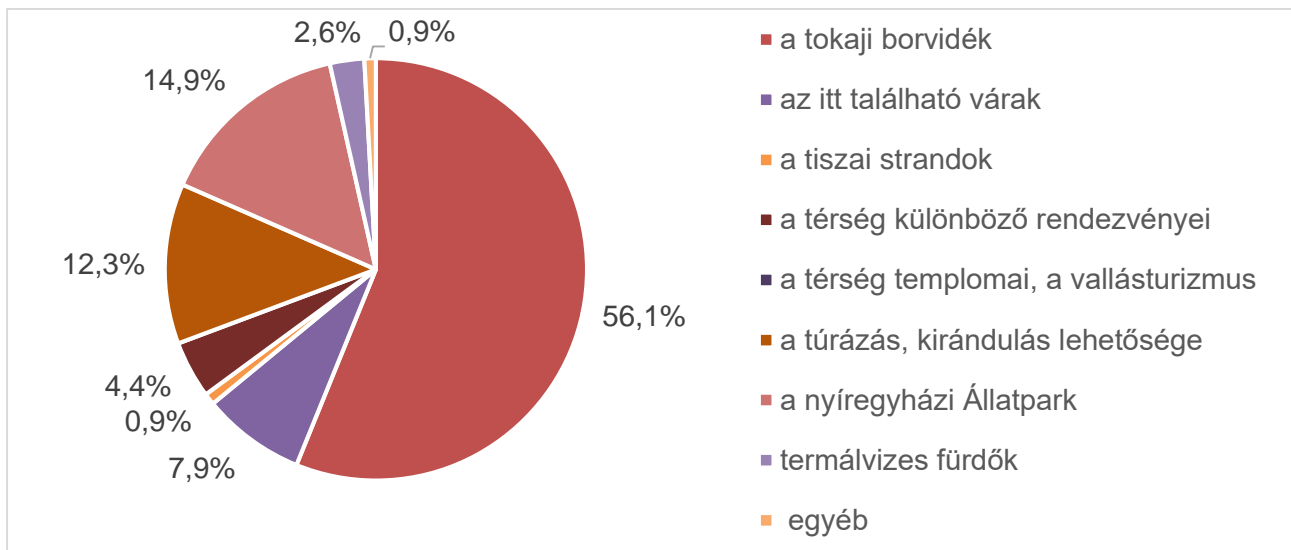
legkevesebben a kevésbé fontos, illetve egyáltalán nem fontos opciót (összesen 14 fő). A válaszadók 55,3%-a még nem hallott arról, hogy a kormány kiemelt turisztikai fejlesztési térségeket hozott létre, 44,7%-uk már igen.

1. Táblázat. A felsorolt tényezők fontossága a desztináció esetében a kapott osztályzatok függvényében

Felsorolt tényezők	Kapott osztályzatok (db)				
	1	2	3	4	5
jó megközelíthetőség	4	7	20	45	38
változatos attrakciók	3	16	33	48	14
egységes tájkép	5	19	37	40	13
földrajzi körülhatárolhatóság	9	23	43	31	8
rendelkezzen saját imázssal	6	22	37	37	12
kiépített infrastruktúra	2	12	33	42	25

Saját szerkesztés a kérdőívre adott válaszok alapján

Kíváncsiak voltunk, hogy a válaszadók szerint mi a Tokaj, Felső-Tisza és Nyírség kiemelt turisztikai fejlesztési térség legnagyobb vonzereje. 9 felsorolt lehetőség közül választhattak, valamint bekerült az egyéb opció is a válaszlehetőségek közé. (2. Ábra)

2. Ábra. A Tokaj, Felső-Tisza, Nyírség kiemelt turisztikai fejlesztési térség legnagyobb vonzerei, %
Saját szerkesztés a kérdőív eredményei alapján

A válaszadók több mint a fele, 56%-a a tokaji borvidéket választotta. A tokaji borvidéket a nyíregyházi Állatpark követi a listán, amit a válaszadók 15%-a választott. A harmadik helyen a túrázás, kirándulás lehetősége végzett 12%-kal. Egy férfi gondolta azt, hogy a tiszai strandok a térség fő vonzereje, és egy nő szavazott az egyéb lehetőségre, ahova a „várak, állatpark, borvidék” szavakat írta, ezzel megkerülve, hogy a kérdésnél szándékosan egy válaszlehetőséget lehetett megjelölni. A felsorolásban szereplő a „térség templomai, a vallásturizmus” lehetőségre senki nem szavazott. A válaszadók számára a térségben tervezett fejlesztések közül 21-et soroltunk fel, amelyeket 1-5-ig (1- egyáltalán nem tartja fontosnak, 5 nagyon fontosnak tartja) terjedő skálán kellett értékelniük, valamint bekerült a „nem tudom” opció is arra az esetre, ha valaki nem tudja megítélni az adott fejlesztés fontosságát. A legtöbb 5-ös osztályzatot a világörökségi helyszínek fejlesztése kapta, amit a kitöltők 46%-a ítelt meg nagyon fontosnak, ezt követi a kerékpáros infrastruktúra-fejlesztések Tokaj-Hegyalján 41%-kal, majd a nyíregyházi LEGOLAND Discovery Center megépí-

tése 31%-kal. A legtöbb 1-es, azaz egyáltalán nem tartom fontosnak osztályzatot a sátorlajújhelyi Üveghíd építése kapta (15%), ezt követi 14%-kal a sóstói Hotel Sóstó Spa&Resort négycsillagos szálloda építése, és a nyíregyházi LEGOLAND Discovery Center ide is bekerült, mert a válaszadók 9%-a számára egyáltalán nem fontos a megépítése, tehát ez a fejlesztés megosztja az embereket. A Boldogkő várának fejlesztése az egyetlen olyan felsorolt fejlesztés volt, amit senki nem értékelt egyáltalán nem fontosra, de a világörökségi helyszínek fejlesztése, a füzéri vár turisztikai célú fejlesztése, a sárospataki Végardó Fürdő fejlesztése, a kerékpáros infrastruktúra-fejlesztések Tokaj-Hegyalján, a Felső-Tisza vízi turizmusának komplex fejlesztése és kisvárdai Várfürdő felújítása is csak 1-1 darab 1-es osztályzatot kapott. Összességében elmondható, hogy a kitöltők legtöbbször 4-es osztályzatot adtak, ezt követi a 3-as, majd az 5-ös, és ez a három válaszlehetőség az összes leadott osztályzat 74%-át tette ki.

4. Összefoglalás

Magyarország a kiemelt turisztikai fejlesztési térségek kijelölésével új útra lépett. Az új magyar turisztikai területi egységek végső száma még nem ismert, 2018 októberéig öt jött létre közülük. Két jellemző azonban már biztosan kijelenthető velük kapcsolatban. Egyrészt nem lesz Magyarország teljes területe valamely desztináció része. Ennek hátterében az attrakcióhiány, vagy a nem megfelelő mennyiségű és minőségű látnivaló állhat. A kérdőívet kitöltők válaszi alapján úgy tűnik, hogy a kiemelt turisztikai fejlesztési térség legnagyobb vonzerejének a tokaji borvidék bizonyul (56%), majd a második helyezett a nyíregyházi Állatpark volt, közel 15%-os részesedéssel, végül a harmadik legfontosabb elemnek a természetjárás bizonyult (12,3%). Másrészt egy turisztikai desztinációnak nem kell feltétlenül egyetlen összefüggő területből állnia, épp ez a mozaikosság realizálódott Tokaj, Felső-Tisza és Nyírség kiemelt turisztikai fejlesztési térségben is. Az újonnan kialakított desztinációk lehatárolása elsősorban a keresleti oldal igényeinek szempontjából történt. A desztinációban a vendég jellemzően 2-3 napot tölt, továbbá tartózkodása alatt többnyire 30-50 km-es utat jár be, vagyis a szálláshelyéről kiindulva maximálisan kb. 1 órás autóúttal képes felfedezni a környék attrakcióit. Végeredményben minél relevánsabb a desztináció lehatárolása a vendég számára, annál könnyebben márkázható, annál könnyebben értékesíthető, annál több utazási döntés generálható. A következő évek feladata lesz az egységes arculat megvalósítása, amelyben a válaszok alapján úgy tűnik, hogy a tokaji borvidéknek kell játszania a főszerepet. A tervezett fejlesztéseket inkább támogatták a kitöltők (3/4 részben 3-as vagy annál magasabb pontszámmal).

Köszönetnyilvánítás

Köszönettel tartozunk a kutatás támogatásáért, amely az EFOP-3.6.1-16-2016-00006 „A kutatási potenciál fejlesztése és bővítése a Neumann János Egyetemen” pályázat keretében valósult meg. A projekt a Magyar Állam és az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával, a Széchenyi 2020 program keretében valósul meg.

Irodalomjegyzék

- [1] Aubert, A. – Csapó, J. – Pirkhoffer, E. – Puczkó, L. – Szabó, G. (2010): A Method for Complex Spatial Delimitation of Tourism Destinations in South Transdanubia. *Hungarian Geographical Bulletin* 59 (3) pp. 271-287.
- [2] Bujdosó Zoltán (2016): A városodás következményei Észak-Magyarországon az ezredforduló után. *Acta Carolus Robertus*. 6 (2) pp. 60-78.
- [3] Gyurkó, Á. – Bujdosó, Z. (2016): Turisztikai magterületek lehatárolása az Észak-Magyarország régióban. *Acta Carolus Robertus*. 7 (2) pp. 67-88.
- [4] Magyar Közlöny (2016): 2016. évi CLVI. törvény a turisztikai térségek fejlesztésének állami feladatairól. *Magyar Közlöny. Magyarország Hivatalos Lapja* (203) pp. 82116-82120.
- [5] Magyar Közlöny (2017a): A Kormány 1092/2017. (II.21.) Korm. határozata a Tokaj, Felső-Tisza, Nyírség kiemelt turisztikai fejlesztési térség meghatározásáról és a térségben megvalósítandó egyes beruházásokhoz szükséges források biztosításáról. *Magyarország Hivatalos Lapja*. (25) pp. 587-595.
- [6] Magyar Közlöny (2017b): A Kormány 140/2017. (VI. 9.) Korm. rendelete a turisztikai térségek és a kiemelt turisztikai fejlesztési térségek meghatározásáról szóló 429/2016. (XII. 28.) Korm. rendelet módosításáról. *Magyarország Hivatalos Lapja*. (86) pp. 8595-8597.
- [7] Papp, M. Zs. (2014): Tourism Destination Management for Competitive Hungarian Tourism Destinations. *Pannon Management Review* 3 (2) pp. 95-124.
- [8] www.ksh.hu [Megttekintés: 16-Márc-2018].